

A KÖZTÁRSASÁGI INFORMÁCIÓS RENDSZER FELÉPÍTÉSÉNEK NÉHÁNY SZEMPONTJA A LITVÁN SzSzK-BAN

I. Zujuusz

a Litván Tudományos-Műszaki Információs Kutató Intézet
igazgatója

Az országos tudományos-műszaki információs rendszer össz-szövetégi, ágazati, területi és alsóbb szintű információs szervek kiterjedt hálózata. A rendszer tökéletesítése fontos láncszeme - az SZKP XIV. kongresszusának határozatai szerint - számítástechnikai közpon-
okon és egységes automatikus hírközlési hálózaton alapuló, a népi gazdasági tervezést és irányítást szolgáló információs rendszer fejlesztésének.

Az országos tudományos-műszaki információs rendszer létrehozásának szükségszerűsége arra kényszerít, hogy tudományos szempontból közelítsük meg az olyan fontos alrendszerek funkcióinak meghatározását, mint a köztársasági információs rendszerek /KIR/. Egy ilyen rendszernek jól kell illeszkednie az össz-szövetségi rendszerbe és pontosan meghatározott funkciókat kell ellátnia. A KIR működésének alapelve: az önállóság és az országos rendszer felé nyitott kommunikációs csatornák. Az önállóság az információk terjesztésére, részben kidolgozására, az információs igények tanulmányozására, az operatív információs állomány megszervezésére és az információközlés eszközeire vonatkozik. A nyitottság viszont az információs állomány gyűjtését és az országos információs rendszerrel való műszaki kapcsolatot jelenti.

A KIR élén a Litván Tudományos-Műszaki Információs Kutató Intézet /LitNIINTI/ áll. A köztársasági ágazati információs szervek közül kiemelkedik a Mezőgazdasági Minisztérium Központi Tudományos-Műszaki Információs Irodája, az Egészségügyi Minisztérium orvosi és orvostech-
nikai információs részlege, továbbá a vállalati és intézményi információs részlegek. A Litván SzSzK területén összesen 200 tudományos-műszaki információs részleg működik több mint 1600 munkatárssal, ebből a tudományos-műszaki könyvtárak munkatársainak száma 630.

Az információs részlegek állománygyarapítását a köztársasági információs állomány gyarapítására vonatkozó koordinációs terv szabályozza. A kettőzés ill. a nem eléggé teljes körű gyarapítás elkerülése érdekében az egész tematikát felosztották az intézmények és vállalatok között, figyelembe véve azok tudományos és termelési tevékenységet. Így például a LitNIINTI Köztársasági Tudományos-Műszaki Könyvtára építőipari, közlekedési és szállítási tárgyú könyveket, periodi-

kus és információk kiadványokat gyűjt, valamint gyűjti az ágazatközi kérdések, a közgazdaság és az informatika szakirodalmát. A könyvtárban található a köztársaság egyetlen szabadalmi és ipari katalógus-gyűjteménye.

A köztársaság vezető tudományos-műszaki információs szerveinek állományait elsősorban az információs anyagok analitikus-szintetikus feldolgozása alapján a kérdésekre történő válaszadáshoz és a felhasználók folyamatos tájékoztatásához használják.

Az információs dokumentumok analitikus-szintetikus feldolgozása során összeállítanak és kiadnak /főleg litván nyelven/ tematikus és más bibliográfiai szemléket. Ilyenek például a Litván SzSzK tudományos kutatóintézeteiben befejezett tudományos kutatómunkákat referáló szemlék, a tudományos-műszaki újításokat, ésszerűsítési javaslatokat referáló szemlék, a köztársaság számítástechnikai központjaiban kidolgozott programokat, algoritmusokat referáló szemlék, a tudomány és technika hazai és külföldi eredményeit bemutató szemlék, a köztársaság népgazdaságának fejlődési helyzetéről és perspektíváiról szóló analitikus szemlék, a köztársaság vezető munkatársainak a tudomány és a technika új eredményeit bemutató referatív információk, az újítók termelési-műszaki tapasztalatairól szóló információs lapok, tudományos szemlék stb.

Megjegyzendő, hogy az információs állomány felhasználása még nem teljesen megfelelő. Ez azzal magyarázható, hogy az információs állományt még nem eléggé tudományos alapokon gyarapítják, az információszolgáltatás formái nem elég sokrétűek. Mélyebben kell megvizsgálni az információs igényeket és szélesebb körben kell felhasználni a számítógépet is az információszolgáltatási folyamatokban.

E két probléma - a szerző véleménye szerint - az információs tevékenység fejlesztésének jelenleg a legidősebb kérdései közé tartozik. E cikkben nem kíván kitérni a számítógép felhasználására, de részletesebben foglalkozik az információs igények vizsgálatának problematikájával.

Az idevágó irodalom szerint az információs szakemberek egyelőre nem jutottak egységes álláspontra abban a kérdésben, hogy mik a felhasználók információs igényei meghatározásának optimális módszerei. A számítógép tájékoztatásban történő szélesebb körű alkalmazása miatt viszont a működő és tervezett információs rendszerek hatékonysági szintje nagymértékben az információs igények helyes meghatározásától függ.

Az információs igények meghatározásának első részfeladata - a tudományos-műszaki információval történő racionális ellátás megszervezése érdekében - a felhasználók információigényeitől függő csoportosítása.

Ehhez több szempont szerinti statisztikai vizsgálatokat folytattak a köztársaság ipari, tervező-vezető szerveiben, tudományos-kutató intézeteiben és tervező-szerkesztő irodáiban. A fent említett felhasználói kategóriák korrelációs elemzése alapján tématerületek szerinti bontásban kutatták az egyéni tulajdonságok/beosztás, munkában

eltöltött idő, kor, tudományos fokozat/ kapcsolatát az információs igények fokával.

Az adatgyűjtést kérdőíves interjú-módszerrel folytatták. Elvégezték az ipari információfelhasználók statisztikai elemzését a szakemberek közép- és felsőfoku végzettsége változásának dinamikája, a termelésben betöltött funkciók, a szakemberek tevékenysége során a tudományos-műszaki információ megszerzésére fordított idő és a tájékoztatás főbb témakörei szerint, az információszolgáltatás egyes típusaira vonatkoztatva.

Az ipari információfelhasználóknak a termelésben betöltött funkcióik szerinti elemzése alapján megállapítható, hogy az információs rendszerek szervezésénél a következő csoportokat célszerű kiemelni:

- a/ az ipari vállalatok vezetői, azok helyettesei és főmérnökei;
- b/ osztályok, üzemrészek, irodák, laboratóriumok és más termelési részlegek vezetői és azok helyettesei;
- c/ a közvetlen termelésben foglalkoztatott mérnökök és technikusok;
- d/ üzemmérnökök és művezetők;
- e/ gazdasági mérnökök és technikusok, tervezők és statisztikusok.

A tevékenységi köröknek az ország tudományos-műszaki információs szervei közötti felosztása szerint a LitNINTI-re hárul a felhasználók információs ellátása az ágazatközi tematikában és azokon a főbb tématerületeken, amelyeket a Litván SzSzK Országos Tervhivatala ki-dolgozásra váró fontosabb tudományos-műszaki problémaként jóváhagyott.

Különösen nagy figyelmet szentelnek a köztársasági tudományos kutató- és tervezőintézetekben, valamint a gazdasági tervező-irányító szervezetekben dolgozó vezető munkatársak információellátásának. E felhasználói csoportot információval ellátó rendszer fejlesztésének aktualitása azzal magyarázható, hogy e csoportnak nagy szerepe van a köztársaság gazdaságának tervezésében és irányításában.

A felhasználók e kategóriáját a tevékenységi területükön betöltött funkcióik szerint tovább bontották. Például a tervező-irányító szervek vezető munkatársait három alcsoportra osztották: a/ a párt-szervezetek, b/ az adminisztratív-gazdasági szervezetek, és c/ a szervezetek funkcionális osztályainak vezetői. Hasonló alcsoportokba sorolták a tudományos kutató- és tervezőintézetek vezető munkatársait is.

Az információfelhasználók fenti alcsoportjainak statisztikai lemezésére kérdőíveket állítottak össze, amelyekben a következő négy kérdéscsoport szerepelt:

- a/ az információfelhasználók egyéni jellemzői /a szervezet neve, beosztás, eltöltött munkaidő stb./;

- b/ melyik dokumentumtípust részesíti előnyben;
- c/ milyen tématerületen igényel információt /a köztársaságban megoldandó fontosabb tudományos-műszaki problémák témái, illetve az információfelhasználók saját témái szerinti bontásban/;
- d/ mit javasolna az információellátás tökéletesítésére.

Az interjúk és a kérdőívekre adott válaszok statisztikai feldolgozásából meg lehetett állapítani az egyes dokumentumtípusok felhasználásának prioritását. A tervező-irányító szervek vezető munkatársai számára például a fontossági sorrend: tudományos folyóiratok, könyvek /monográfiák, cikkgyűjtemények stb./, a VINITI "Expressz-információja", folyóiratcikkek fordításai, a VINITI referálólapjai stb.; a tudományos kutatóintézetek vezető munkatársai számára pedig: tudományos folyóiratok, a VINITI referáló folyóiratai, külföldi cikkek fordításai, találmányok leírásai stb.

Az elemzés adatai egyrészt hasznosíthatók az információs állomány gyarapításában, másrészt rámutatnak arra, hogy az egyes felhasználói csoportok információs igényei nem eléggé meghatározottak és bizonyos mértékben arra is, hogy az információs kiadványok egyes típusai nem teljesen felelnek meg az információszolgáltatás iránti igényeknek.

Az információs igények és az információfelhasználók fent felsorolt egyéni jellemzői közötti kapcsolat vizsgálatára a korrelációelemzés módszerét használták. A kölcsönhatást tehát a Pearson-féle kölcsönös megfeleltetési együttható segítségével határozták meg.

A tervező-irányító szervek, tudományos kutató és fejlesztő intézetek vezető munkatársainál az egyéni jellemzők /beosztás, eltöltött munkaidő, kor és tudományos fokozat/ és az információs igények közti kölcsönhatást az adott témakörben számítógép segítségével határozták meg.

Rendszerelemzési módszerek alapján kidolgozták a köztársasági információs rendszer szervezeti-funkcionális modelljét és dinamikus irányításának alapelveit. A köztársasági információs rendszert a következő aspektusok-kritériumok egységes halmaza szerint elemzik: a rendszer hatóköre /a rendszer területi strukturája, szervezeti felépítése az információs szolgáltatások szintje szerint/; az információs források specifikációja és azok irányításának jellege /dokumentumok, a tájékoztatás műveletei és műszaki eszközei/.

ZUJUSZ, I.: A köztársasági információs rendszer felépítésének néhány aspektusa a Litván SzSzK-ban

A közlemény áttekintést nyújt a Litván SzSz Köztársaság tudományos-műszaki információs rendszerének felépítéséről, az információs állomány gyarapításáról, az információk terjesztéséről és az információk iránti igények kutatásáról. Részletesebben foglalkozik az információs dokumentumok analitikus-szintetikus feldolgozása nyomán kiadásra kerülő tematikus és egyéb bibliográfiai szemlékkel.

.§.

ZUJUS, I.: Some aspects of the structure of the information system of the Lithuanian SSR

Survey of the structure of scientific and technical information system, the acquisition of information materials, the dissemination of information, the analysis on information needs in the Lithuanian Soviet Socialist Republic. Thematical reviews and reports compiled by synthetic methods are dealt with in detail.

.§.

ЗУЮС, И.: Несколько аспектов построения республиканской информационной системы в Литовской ССР

Сообщение представляет построение научно-технической информационной системы Литовской ССР, комплектование информационного массива, распространение информации, исследование по информационным потребностям. Детально занимается тематическими и другими библиографическими обзорами, издаваемыми на основе аналитико-синтетической обработки информационных документов.

.§.

ZUJUS, I.: Einige Aspekte des Aufbaus des Informationssystems der Litauischen SSR

Übersicht über den Aufbau des wissenschaftlich-technischen Informationssystems der Litauischen SSR, die Komplettierung des Informationsbestandes, die Verbreitung der Informationen und die Erschliessung des Informationsbedarfes. Die im Zuge der analytisch-synthetischen Bearbeitung der Dokumente herausgegebenen thematischen und bibliographischen Publikationen werden eingehend behandelt.

